

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Együttal a Kolozsávrt létesített 1848—49. orsz. ereklye-múzeum, Abony városi, alsófejérmegyei, bácsmegyei, Baja városi, szolnokdobokamegyei, brassói, budapesti, csongrádmegyei, fehér-megyei, gömörmegei, hontmegyei, kolozsvári, marosvásárhelyi, szabolicsmegyei, szentesi, tolnamegyei, tordai, torontálmegyei, török-becsei, vasmegyei honvéd-egyletnek, valamint a kolozsvári márcz. 15. állandó bizottság, a Kossuth-bizottság és Vasvári-kör hivatalos közlönye.

SZERKESZTŐ-BIZOTTSÁG:

Szigethy Miklós ezredes, Vegh Bertalan ezredes-alelnökök Esterházy Miguel gr., Finaly Henrik dr., Gámán Zsigmond, Gyarmathy Miklós, Huszár Sándor br. Kóváry László, Martin Lajos dr. Sárkány Ferencz, Szabó Sámuel és Szász Gerő.

FELELŐS SZERKESZTŐ:

KUSZKÓ ISTVÁN.

az ereklye múzeum őre.

RENDES MUNKATÁRSÁK:

Alsó-Kubinból: Bulla György. **B.-Hunyadról:** Gyarmathy Zsigmond, Gyarmathy Zsigmondné, **Beszterczéről:** Csernátoni Gyula dr. **Brassóból:** Baráczy Sándor, Koós Ferencz. **Budapestről:** Benedek Elek, Bethlen Miklós gr. id. Degré Alajos, Hegedüs István dr., Helfy Ignác, Hentaller Lajos, Horváth Boldizsár, Jakab Elek, Jókai Mór, Károlyi Gábor gr., Kreith Béla gr. Pulszky Ferencz, Reiner Zsigmond dr., Szinnyey József id., Tiszá László, Tokaji László, Torma Károly, **Csikszeredából:** Benedek István. **Deésről:** Kádár József. **Hídvégről:** Nagy Sándor. **K.-Vásárhelyről:** Balogh Vendel dr. **Kolozsvárról:** Bartha Miklós, Benel Ferencz, Deáky Albert, Ferenczy Zoltán dr., Gyalui Farkas dr., Hegyesi Vilmos., Hory Béla, Jékey Aladár, Kovács János, Kuskó Istváné, Lövei Klára, Magyary Mihály, Márki Sándor dr., Mayer János, Sebesi Samu, Szádeczky Lajos dr., Veress Endre, K. Weress Sándor. **Lugosról:** Dengi János dr., **M.-Bogátról:** Tokaji Etelka. **M.-Vásárhelyről:** Imreh Sándor. **Nagybányáról:** Törökfalvi Pap Zsigmond, **N.-Sajórol:** Sebestyén József. **Nagyváradról:** Hegyesi Márton, **Nyiregyházáról:** Krúdy Gyula. **Sátoralja-Ujhelyről:** Matolay Etele. **Sepsi-Szent-Görgyéről:** Várkonyi Endre. **Székely-Udvarhelyről:** UgronGábor, Vajda Emil dr. **Székesfehérvárról:** Éder József dr., **Alsó-Szövat:** Dézsi Mihály. **Tordáról:** Borbély György, Ferenczy Ferencz. **Vizaknáról:** Szentkatolnai Bakk Endre. Rajzoló munkatárs: Nagy Gyula tanár. Fényképező munkatársak: Dunky Ferencz, Dunky Kálmán.

Szerkesztőség és kiadóhivatal, hová a lapot illető minden küldemény intézendő: Kolozsújárt, Széchenyi-tér 27. sz. Orsz. Tört. Ereklye-Múzeum helyiségeben.

A m. posta-takarékpénztár clearing és cheque forgalmában a kiadó-hivatal száma **3213.**

☞☞ **Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.** ☞☞

Ara negyedévre 1 frt. — Külföldre 1 frt 25 kr.

A lap az első számtól megrendelhető. — Díszes borítékba kötve az I. évfolyam ára 5 frt.

TARTALOM:

Oldal

A szabadságharc emlékszoibrai. II. 157—158
Kossuth Lajos hadi tudósításai. Szabó Sámueltól. 158—159

Tárca:

A „Sánta huszár” naplója. (10. közlemény). 159—161
A vöröstoronyi csata. (A vöröstoronyi szoros képével.)
Szász Lajostól. 161—162

Emigránsaink névsora:

Bathó János. — Gerend-Keresztúron élő emigránsok. —
Hámorszky Lajos. Parnói Molnár István —
Nyomárkay Hugó. — Somogyi Sándor. — Szabó
Sámuel. — Szász Lajos. — Lászlófalvi Velits Károly. 162—163

Irodalom:

Az 1848—49. szabadságharc története. — Hulló levelek. 163

Halálozások:

Braun Fülöp. — Horváth Antal. — Hetty Antal. —
Leopold József. — Özy Molnár Józsefné. — Oltósy
Pál — Pap József. — Reitter Nándor. — Schleisz
János. — Telegdy Kovács László. 163 164

Különlélel:

Kossuth születe évtordulója. — Gáspárich Márk szobra.
— Paraszt a honvédszobor előtt. — Kossuthon haj-
fűtje. — Görgei és a magyarok bejövetele. 164

* Mutatvány csak a forrás megjelölésével közölhető. *

BORITÉK TARTALMA:

Szerk. üzenetek. — A kiadóhivatal üzenete. — Az orsz.
erekllye-múzeumba érkező adományok — Kik élnek
még a Kiutabáha internált és Törökországból jött
emigránsok közül. — Jó áron

Szerk. üzenetek.

Fényes D. B. Ujfalu. Sorai, melyek igaz lelkesedéssel van-
nak írva, a szerkesztő távolléte miatt nem nyertek eddig elinté-
zést. A jövő alkalommal napvilágot látnak.

A kiadóhivatal üzenete.

Az előfizetési díjak beszédése. A bevár-
andó előfizetési díjak kényelmesebb és portó-
mentes beküldésére az előfizetők egy részének
czímére posta-takarékpénztári „befizetési lapok”-at
küldöttünk, s egyúttal kértük, a díj okt. 5-éig
leendő szives beküldését. Örömmel tapasztaltuk,
hogy az új rendszer s az előfizetők iránti figye-
lem fátzsásával találkozott ügyünk barátainak. Az
előfizetők egy része mint alább látható, nem
várva a határ időt, igyekezett tartozását a posta-
takarékpénztár közvetítésével útalványozni.

Előfizetőink második csoportjának e hó má-
sodik felében küldjük meg a „Befizetési lap”-okat.
Azoknak az előfizetőknek pedig, a kik már koráb-
ban kifizették a f. egész évre járó díjat, csak decz.
második felében küldünk ily befizetési lapokat.

Ugyancsak e hó második felében, a Ko-
lozsvárt lakó előfizetők részére is megnyit-
juk a módját az előfizetés e kényelmes lerová-
sának, mert a posta hivattal minden intelligens
ember mindennap érintkezik, és így az előfizetési
díj beszoáltatása tízennégy napon belül, sem
fáradtsággal, sem anyagi áldozattal, sem alkal-
matlansággal nem jár, míg ellenben a pénzbe-
szedők rendszeren a legalkalmatlanabb időt ke-
resik tel az előfizetők zaklatására.

Ugyancsak kérjük ez alkalommal az elhunyt
bajtársak hátramaradottait is, hogy sziveskedjenek

a néhai bajtárs elhunytá alkalmával esedékessé
vált díjat beküldeni. Azt a szomorú tapasztal-
latot szereztük ugyanis, hogy nem csak nem ve-
szik át, mint örökséget az utódok (tiszteltre-
méltó kivételeket leszámítva) az elhunytaknak a
nagy napok történelmi emlékeit összegyűjtő lap
iránti érdeklődésüket, de a díj hátralék törlesz-
tését sem teljesítik.

Végül szólunk azokhoz, a kik vagyoni-
lag kedvező helyzetben vannak, járattják a Történelmi
Lapokat, de nem óhajtának fizetni, talán abban a
tévhitben, hogy a lap valamely alapból segélyt
nyer és ebből fedezik a papír, nyomtatás, metsz-
vények, posta és egyéb költségeit.

Felvilágosításul megírjuk, hogy a lap kizá-
rólág az előfizetőkől nyert jövedelemre van utalva.

Miután pedig a lap árát nagyon mérsékelt
összegben állapítottuk meg, e jövedelem minden
krja a lap kiállítására és szélesebb körben való
folytonos további terjesztésére fordítatik.

Igaz, hogy az orsz. honvéd menedék ház-
nak, valamint az ország különböző részében lakó
pár száz intelligens, de nyomorral küzdő hon-
védnek díjtalanul jár a lap, de ezt a szerkesztő
a saját számlájára küldeti azért, hogy a szellemi
kapocs ezen szegény s a többi bajtársak között
fenntartassék.

Ez a vagyonosabbaknak nem szolgálhat okul
arra, hogy hasonló kedvezményekre igényt tart-
hassanak.

Kiadóhivatalunk a hátralékok törlesztésére
megkereste a lap e barátjait is és tette ezt azért,
mert úgy vélekedik, hogy *önérzetüket sértené meg*
az által, ha a dolgok ily állása mellett is ingyen
lapot küldene nekik.

Az előfizetést utóbb beküldött hivek névsor-
rát itt közöljük.

1894. évre befizettek:

Karácsonyi Sándor, Hajnik Lajos, Komáromi István,
br. Kemény Gyula, Ibrányi József, Lévy Henrik, Mándy
Gyula, Liszka József, Kuhl József, Dologh János, Ka-
nyurszky József, Hoffmann Adolf, Korach Ernő, Kenyeres
Pál, Gyurkó János, Bihari Sándor, Bachi Sándor, Deák
Ignác, Lönhart Ferencz, Lányi Antal, Gál Lajos, Charus
László, Kolenó Endre, dr. Medgyesi Béla, Magyary
Mihály, Gyulai Richárd, Felföldi, Elek, Faragó József,
Budapesti nemzeti kaszinó, Hegedüs Sándor, Lániczky
Sándor. (Folyta: juk.)

Az orsz. erekllye-múzeumba érkező adományok:

A kolozsvári orsz. erekllye-múzeum volt az
országban az első, mely szervezkedett és meg-
indította az akciózt arra, hogy összegyűjtve,
„nemzeti kincsek”-ké tétessenek a szabadságharc
különböző emléktárgyai.

Működésének nyomán, hónapok múltával
indultak meg Aradon és a fővárosban mozgalmak
múzeumok létesítésére.

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

A m. posta-takarékpénztár clearing- és cheque-forgalmában a kiadóhivatal száma 3213.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-múzeum őre.

A lap szellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-múzeum őre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

A szabadságharcz emlékszoibrai.

II.

E szép gondolatot könnyűszerrel gyakorlatilag így lehet megoldani:

Teszünk 10—20—30—50—100, vagy tehetőségünkhöz mérten 1000 frt alapítványt valamely olyan ponton felállítandó szoborra, a melyhez a magyar önvédelmi harc történetének egy részlete fűződik. Ugyanekkora összegből álló alapítványt teszünk a kolozsvári orsz. ereklye-múzeum részére, hogy annak, ez összeg segítségével anyagi ereje legyen rendelkezésünk keresztülvitelét megvalósítani.

Az alapítványokat a legközelebbi takarékpénztárba tesszük, megjelölünk három 30—50 év között levő, arra termelt *bizalmi férfút*, kik fogadalmat tesznek, hogy a rájuk bízott feladatot, halálukig lelkiismeretesen meg fogják oldani. Megjelöljük pontosan a helyet, a hová majdan az emlékszobrot állíttatni óhajtjuk, az időt, a mikor legkésőbb annak felállítását szükségesnek tartjuk.

Bejelentjük ezt a kolozsvári orsz. ereklye-múzeumnak, a melynek gondjaira bizzuk az alapítvány növekvésének sorsát, a minden irányban való ellenőrzést, az egész ország előtt való nyilvántartást, az összegyűjtött történelmi adatok megőrzését, a szobor felállításának gondjait, és ezzel kapcsolatban az egybegyűjtött történelmi adatoknak könyv alakban való közrebocsátását a szobor felállítása idején.

A múzeum bejelenti ezeket a helyhatóságnak s a terület tulajdonosának. Ezek védelmét és figyelmét kikérve, a kérés teljesítésére nézve megnyugtató iratot eszközöl ki, a melyet levéltárában helyez el. Intézkedik a tkvi feljegyzésről is.

Ennek megtörténte után folyamatba tételnek a következő intézkedések, melyeknek részleteiről az alábbi példa ad felvilágosítást. Például:

Borsos József biharmegyei Margitta községbeli lakos 100 frtot ad, azzal a kikötéssel, hogy a mikor ez az összeg tízezer forintot tesz ki, abból a gyalui havasokon levő Iuntinelli fensík közelében a Vasvári Pál hősi halált halt őrnagy eleste helyén sziklaköböl emlékszóbor állíttassék.

Ugyancsak 100 frtot tesz le a kolozsvári orsz. ereklye-múzeum részére is azzal a feltétellel, hogy ez

összeg erejével mind a gondozási, mind a történelmi adatok összegyűjtése és közreadási ügyeit eszközölje.

Bejelenti, hogy 3 bizalmi férfút nyert meg ez alap gondozására, kik véleménye szerint az előirt kötelezettségek teljesítésére megkívántató képességgel bírnak.

E férfiak: 1. *Sikó Kanut* birtokos, 2. *Hory Béla* árvaszéki elnök, *Hegyesi Márton* ügyvéd és történetíró.

Az alapítványt a szobor helyéhez közelebb eső megbízható takarékpénztárba helyezi el és a könyvecskéket terjeszti be a múzeumnak.

Az orsz. ereklye-múzeum az illetékes alispáni hivatalnak, illetve városi hatóságnak, valamint a terület tulajdonosának átiratilag bejelenti a dolgot, a fentebb mondottak szerint. A megnyugtató iratok vétele után a három bizalmi férfútól ünnepélyes fogadalmat vesz be elvállalt feladatuk pontos teljesítésére nézve.

Ennek megtörténte után a teendők a következőképp oszlanak meg:

A bizalmi férfiak teendője.

1. *Sikó Kanut* és utódja a leendő szobor helyén egymástól 10 méternyire 3-szögben 3 cser, jegenyenyár-, fenyő- vagy a talajviszonyoknak megfelelő másnemű fát ültet és a három fa közötti terület közepére elhelyezi az ideiglenes táblát, mely az esemény színelhelyére és a szoborra nézve tájékoztat, figyelmét, támogatását és védelmét kéri a közönségnek.

Gondoskodik egész éven át arról, hogy a netán kipusztuló fák újakkal pótoltassanak s a netán elrongált tábla újjal pótoltsék, vagy csak koronkint helyeztesék ki.

2. *Hory Béla* és utódja az alap növeléséről, biztonságáról gondoskodik állandóan. Évente gyűjtés, adakozás útján legalább 3 frttal. növeli mindkét alapot. Lehetőleg társ-alapítók megnyerésére törekszik, hogy a cél hamarabb legyen elérhető. Figyelemmel kíséri a pénzüntezet viszonyait s jelentést tesz, mihelyt veszélyeztetve látja az alapot.

3. *Hegyesi Márton* és utódja az emlékszóborral megjelölendő hely történelmi eseményeinek részleteit gyűjti össze. Az alap keletkezésének, fejlődésének minden történelmi mozzanatát feljegyzti, a bizalmi férfiak életére és működésére vonatkozó adatokat egybegyűjti. Mindezeket rövid jelentésbe foglalva, évente a múzeumnak beterjeszti.

*

Mindhárom bizalmi férfú minden évforduló napján megjelenik a felállítandó szobor helyén. A mikor a hangulat kedvező, tömeges kirándulás rendeztetik. A helyszínén szemlét tartanak az előirt megjelölő tárgyak megjelöléséről; konstatálják a kezdetben kijelölt hely azonosságát, az alapra, valamint az újabban gyűjtött történelmi adatokra nézve az évi működés eredményeit egymásközött, ha van, közönség előtt felolvassák s a felolvasott jelentést a múzeumnak a megjelenést követő 24 órán belül elküldik. E megjelenést igen természetesen, a mikor csak a körülmények kedvezők, ünnepélylyel lehet egybekötni.

Az ereklye-múzeum feladata.

Az ereklye-múzeum külön fiókban kezeli a helyre, a szobor-alapra, a történelmi adatokra, az alapítókra, adakozókra, a bizalmi férfiakra vonatkozólag begyűlt adatokat. Nemenként külön pálliumokba helyezi ezeket el. A takarékpénztári könyveket vasszekrényekben őrizteti.

A beérkező jelentések alapján minden évben rövid áttekinthető kimutatást és beszámolót ad vagy a „Történelmi Lapok“-ban, vagy önálló füzetben az alapítványt tevők rendelkezéseinek pontos teljesítéséről, hogy az ellenőrzés az egész ország előtt történjék.

A szobor-alap kezelését és a bizalmi férfiak működését kegyelet-bizottsága által folyton ellenőrizteti.

Abban az esetben, ha valamelyik bizalmi férfiú egy egész éven át nem felelne meg feladatának, vagy ha év közben valamelyik elhalna, a múzeum kegyelet-bizottságának egy kiküldött tagja teljesíti helyette e feladatot, a kinek javaslatára egyúttal a működni megszűnt, vagy elhunyt bizalmi férfiú helyébe a múzeum mást jelöl meg s tőle az ünnepélyes fogadalmat beveszi.

E munkálatok készpénz kiadásainak fedezésére szolgál a múzeum részére letett alapítvány kamatainak 75 %-a. A benmaradó 25 %-ból öt perzent növeltetik arra a célra, hogy abból az ország valamely pontján valamely előre nem látott esély következtében elpusztult hasonló alap egészben vagy részben helyreépíttessék. A 20 % pedig növeltetik mindaddig, a míg a szobormű létesítése megoldást nyer.

Ekkor a már tekintélyes összegre növekedett alap fele részéből a szobor-leleplezési ünnepélyre kellő terjedelmességgel megíratik a begyűlt történelmi adatok nyomán a szobor helyével kapcsolatos történelmi események minden ismert mozzanata, az ott elesett vagy ott nyugvó hősök életrajza, az alapítók életrajza, az emberöltőről-emberöltőre munkálkodott bizalmi férfiak működése, életrajza, valamint az alap növelésének (az adományozók felsorolásával) minden részlete.

E műbe befoglaltatik a helylyel és annak történelmével kapcsolatos minden megőrzött kép. Kellő sorozatban felvételnek a küzdött vagy elesett hősöknek, valamint az alapítóknak és bizalmi férfiaknak képei.

E mű díszes kiállításban adandó ki. Az alap terhére díjtalanul megküldendő a könyvtáraknak s néhány ezer példányban kiosztandó a szobor helyén küzdött férfiak, alapítók, bizalmi férfiak nemzedékei között.

A megmaradó alap másik része a szobor fenntartására s hazafias érzést fenntartó ünnepélyek rendezésére marad.

Társ-alapítók.

Az alapítvány mindig az alapító nevével helyeztetik el a takarékpénztárba és tartatik nyilván a bizalmi férfiak irataiban, az ereklye-múzeumban, valamint a sajtó útján megjelenő közleményekben. Az alapítványhoz társ-alapítók is csatlakozhatnak, a későbbi alapítók azonban kötelesek az első alapítónál 50 %-kal nagyobb alapítványt tenni. Ily módon az első alapítvány címe lenne: „Borsos József alapítvány a Vasvári Pál emlékszobrára.“ A második alapító jelentkezése esetén ez lenne: „Borsos József és Gyarmathy Zsigmond alapítvány...“ s így tovább.

A többi kisebb-nagyobb adományok az alapítókéhez csatoltatnak s az adakozók neveivel, a múzeum irat-tárában, könyveiben tartatnak nyilván.

E kegyeletes terv sikeres keresztülvitele csak úgy lehetséges, ha egy kézbe, legilletékesebb kézbe, a kolozs-

vári ereklye-múzeum kezelésébe összpontosul az ország minden pontján a jövő századokban létesítendő szobor-alap gondozása. Láttuk e múzeum kegyelet-bizottságnak részletes szabályzatát, mely gondos figyelemmel kiterjed mindenre s ismerjük a lelkesedést, melyből következtetve, hisszük, hogy a lelkesedés tüze új erőt, minden felől innen fog nyerni.

*

Ily módon, mint első cikkünkben jeleztük, nagyobb megerőltetés és áldozathozatal nélkül elvetjük a magvát a hazafias érzést és kegyeletet ápoló szobroknak s letesszük ezzel az alapját a jövő évezred századaiban kivívandó Magyarország teljes függetlenségének is.

Kossuth Lajos hadi tudósításai.

(Folytatás és vége.)

Rendelet.

Miután az ország kormányának indítványára (az országos kihúzáva) a nemzetgyűlés törvénybe iktatá a különböző népiségek kiengesztelésére, s a közös jog, közös szabadság és közös haza szeretetében egybeforrasztására intézett, szabadelvű rendelkezéseit, melyek a legtagabb alapon mindent magában foglalnak, a mit csak bármely ajku polgártársunk, a haza egységének szemmel tartása mellett, kívánhat.

Az ország kormánya, a testvériség érzetével óhajtja, hogy a nem magyar ajku nép józan érdekeiről kellőleg felvilágosíthatassék.

És miután ennek következtében ígéretet vőn, hogy az Erdélyi havasokban táborba szállott pártos román nép, az ország hadait nem fogja megtámadni s minden ellenségeskedéstől magát visszatartóztatandja, ha részünkről meg nem támadtatik:

Annál fogva az ország kormánya inkább a béke olaj ágával s barátság kezével engesztelni, mint kard élével büntetni lévő hajlandó, viszont meghagyta és megparancsolta az ország illető sereg és csapat vezéreinek, hogy a hegyekben fegyverben álló román (nép, kihúzáva) (oláh) nép ellen minden megtámadó működést függeszsenek fel s őket meg ne támadják, ha csak általuk meg nem támadtatnának.

Mely engesztelő rendelet ezennel a Közlöny útján is közhírré tétetik, s annak szoros megtartására, az ország hadainak bármi névvel nevezett vezénylői s csapatparancsnokai, felelőség terhe alatt, szigoruan utasíttatnak.

Az osztrák és orosz hon-ellenség irányábani hadműveletek (ban azonban az által semmi csorba kihúzáva) természetesen sértetlenül maradván.

Kelt Aradon Augustus 8-án 1849

az ország kormányzója

Kossuth Lajos.

* * *

A hivatalos „Közlöny“ nyomtatási helyének változásai az 1849-iki hadi szerencse tükréről szolgálnak.

Az utolsó Budapesten nyomtatott szám 1849 július 1-éről való, ez a 146-ik.

Másnap a magyar kormány már kivonult a fővárosból s a hivatalos lap 147-ik száma hétfőn, július 3-án mint „Rendkívüli szám“, egyetlen félv első lapjára szorítva, hogy mint falragasz is használható legyen, csak 15 sornyi szöveggel jelent meg. Ebben Mészáros hadügyminiszter Dembinszkyre bízta az összes magyar hadsereg feletti intézkedést. Egész tartalma ennyi:

„Hivatalos Rendelet az összes hadsereg fővezérétől. — Dembinszky altábornagy urnak! 2-ik július 1849. Pesten. Nyílt rendelet. —

„Melly által altábornagy ur felhatalmaztatik az összes magyar hadsereg mozdulataira, táborozására, élelmezésére, röviden minden hadi szükségleteire a kellő rendeleteket kiadni, intézkedni úgy, a mint a jelen, fontos körülmények és a haza java kívánandja.

Az összes hadseregnek pedig, s minden főbb s alsóbb rangu hadi egyéneinek ezennel a legszorosabb felelet terhe alatt meghagyatik, a felebb idézett altábornagy urnak mindenben engedelmesskedni, és parancsolatait teljesíteni.

Mészáros Lázár, altábornagy.

A következő 148-ik szám aztán 10 nap múlva, a kormány új székhelyén, Szegeden, péntek nap, július 13-ikán jelent meg és folyt július 29-ig, mikor a 162-ik számmal megszakad. A „Közlöny“ ekkor nyomdáját, felszerelvényeit szekerekre rakva átköltözik Aradra, s ott egy hét múlva újra megindul.

Aradon az egymásra torlódó hadi események miatt csak három száma jelent meg a hivatalos lapnak. A 163-ik vasárnap, aug. 5-én, a 164-ik pénteken aug. 10-én.

Ebben az aug. 10-éről keltezett számban találjuk kinyomtatva legelőt, azt a „Rendelet“-et mely lapunkban

főnebb olvasható. Azután következnek szó szerint a múlt számunkban közreadott „Hadi tudósítások.“

A 49-iki „Közlöny“-nek Aradon kiadott számai különben is a legnagyobb irodalmi ritkaságok közé tartoznak; postai szétküldetésük gátolva lévén, az ország legnagyobb részében azokat sohasem olvasták. Annyival kevésbé tudta mostanig valaki, hogy a hivatalos lap hadi tudósítójaúl aug. 8-án maga Kossuth Lajos vállalkozott s a nyomdába az ő kéziratát adták le.

A közlemény némelyik kifejezésén megérzik, hogy abból a kormányzó hangja szól hozzánk. Így „Sink József vadász-százados özvegyéről, hálásan gondoskodni a kormány kötelességének ismerendi.“

Nagy Sándor debreczeni csatájáról szólva, a futókról és vészhiért terjesztőkről mondja: „Meg lesz velők a leszámolás.“

Meglepetve fogja olvasni a mai közönség azt az engesztelő rendeletet, mely megtiltja, hogy az erdélyi havasok közt táborozó oláhság megtámadtassék, mert az ország kormánya attól ígéretet vön, hogy az magát „minden ellenségeskedéstől visszafartóztatandja.“

Ma is időszerű a rendeletnek az a része, hogy Magyarország törvényei mindent magokban foglalnak „a mit csak bármely ajkú polgártársunk a haza egységének szemmel tartása mellett kívánhat!“ Szabó Sámuel.

T Á R C Z A.

A „Sánta huszár“ naplója.

10)

(Utányomás tilos).

London útczáin.

(Emigráns-társaim. — Útczái élet és boxolók. — Procháczi úr. Az első éj — párduczbőrök közt. — Juhász József barátom. Megélhetési nehézségek. — Kossuth ajánló levele. — Hogy lett belőlem üvegfestő?)

London, 1851 június 27-én.

Zensdorf, Mayer és Reményi ugyanazon vonaton értek Londonba, csak másféle kocsiban.

Nagyon örültem, hogy a nevezett urak nem vettek bérkocsit, s elhatároztam őket néhány lépésnyire követni, s valamelyiknél aztán az éjre szállást kérni.

A társaságnak legelőbb Szentpéteri mondott „jó-éjt“, magyarul, azután Reményi angolul, s Mayer ugyanakkor egy mellék-útczáin tűnt el. Zavarba jöttem, hogy melyiket kövessem, s már csak Zensdorfot láttam magam előtt. Utána iramodtam, s kísértem őt perczig; ő párszor visszanézett, aztán egy ajtón eltűnt. Már kezemben volt az ajtó kopogója, midőn azt gondoltam, hogy ha ő vörös sipkát s fehér köpenyemet nem kérdezte meg, hogy az hol fogja az éjt tölteni, tolakodás lenne tőlem, kvártélyt kérni, s azzal a kopogót csendesen visszakeresztve, tovább ballagtam.

Nem kis tréfa kérem, Londonban az Oxford-útczáiban éjfélt után, egyetlen adrese, pénz, ismerős, és az angol nyelv tudása nélkül csak úgy bele cseppenni, dacára annak, hogy az útcza oly gyönyörűen van kivilágítva, mint bármely táncsterem, s hogy a járdán ép úgy nyüzsg a nép, mintha déli 12 órát most ütötte volna el. De volt két előnyöm: sem éhes, sem fáradt nem valék, s gondolám magamban, hogy azon az útczáin, hol annyi ember mozog, én is elsétálghatok reggelig, vagy a míg valami jobb ötlettel áld meg végzetem.

Sokan néha elmosolyodtak fehér köpenyemen és vörös sipkámon, hanem azzal már cseppet sem törődtem, s a helyett elkezdtem a szembe jövők seregét szemlélni, s igyekeztem azok között egy szimpátikus arcot fölfedezni.

Szemlélődés közben egyszerre valami nagyobb zaj vont a magára figyelmemet. Egy ponton a tolongás mindig nagyobbodott, s a kiabálás mindig hevesebb lett, míg két vaskos ember körül kör képződött, kik kabátjaikat hirtelen ledobva, neki gyürköztek, s egymást ki-mélet nélkül elkezdtek öklelni.

Én, ki a boxolást csak hírből ismertem, képzelhető gyönyörrel néztem, hogy az a két angol milyen flegmával püföli egymást az útcza közepén; végre a vaskosabbik, ellenfelét hirtelen nyakon ragadja, fejét bal hónya alá kapja, s képét jobb öklével hatalmasan kezdi gyúrni, mire ez megunva a dicsőséget, egy hatalmas „policeman“-t kiált. Ekkor valaki nagyot ránt köpenyemen, s midőn oda nézek — Timarit láttam előttem.

— A menköbe Pista, mit csinálsz itt? Kérdé.

— Nézem ezeket a boxolókat.

— Jézus-Mária, de hát, hogy vagy itt?

— Csakumpakk barátom.

— Enyje na, érts meg, mit keressz itt éjfélt után, s ily öltözetben?

— Szállást barátom, szállást.

— Menkö csapjon beléd, na jer velem, nálam ugyan nem hálhatsz, hanem a napokban ismerkedtem meg egy becsületes magyar emberrel, ki már 20 éve lakik Londonban, szücsmester, s ő, gondolom az éjszákára befogad.

Elmentünk a „Foley-Langham place“ 12-ik számához. Timári kopogtat keményen. A második emeleten nyílik egy ablak, s onnan angol kiáltás hangzik még keményebben. Timári válaszol: „Kérem — Procháczi úr, mi magyarok vagyunk.“

— Mivel szolgálhatok? Kérdé Procháczi.

— Egy barátom most érkezett Ázsiából, s nincsen hol háljon.

— Kissé baj, no de jövök, és csinálunk valamit.

Procháczi úr csakhamar lejött, s elmondá, hogy ő szállást ugyan nem adhat, hanem, ha a bolthelyiségében levő medve-, tigris-, és párduczbőrökön elhállok, szívesen szolgál velük. Nem lévén ez időben még nagyon válogatós, ajánlatát örömmel elfogadva, a vadak közé feküdtem, s pompás alvásomban azt álmodtam, hogy ekipázson járok, s palotában lakom.

Reggel Procháczi úr pénzvizonyaimról kérdezősködött. Elővevém a szép Fádik által hímzett erszényemet, s megmutatám annak egész tartalmát.

— No ezzel nem sokra megyünk, mondá Procháczi, hanem van itt Londonban egy angol Comitée, mely a magyar menekültek részére pénzt gyűjt, a bizottság elnöke és pénztárnoka Pulszky Ferencz, jó volna talán hozzá folyamodni.

Én pedig elmondám, hogy ha csak lehet, ilyen pénzzel nem élek, hanem küldött volt atyám nekem Ázsiába 1000 forintot, mely a postán elveszett, s mint-hogy itt tudtommal kitűnő a postakezelés, azt valahogy megkerítjük, addig pedig munkát keresek, s dolgozni fogok.

— Es minő mesterséget tud ön? Kérdé Procháczi úr.

E kérdésre zavarba jöttem, s pirúlva vallám be, hogy a világon eddigelé semmi mesterséghez sem értek. Ő pedig folytatá: „Kérem alásson, az anglus, munkát csak anglusnak ad, s annak nagyon kitűnő kézművesnek kell lennie, ki néha egyes helyekre bejuthat, s mihelyt nélkülözhetik, annak is felmondanak.

— Téves felfogás, mondám, ez a nemzet, melyet a szabadság bajnokai az egész világon istenítenek, nem lehet olyan önző, hogy a menekülteket tárt karokkal fogadja, és azután nézze, mint hálnak éhen.

— Ez a nemzet kérem, viszonzá Procháczi, a szabadság hőseit tárt karokkal fogadja, nagyszerűen megvendégeli, s azután a kinek nincs pénze — küldi Amerikába.

— Ismer ön más magyar menekültet? Kérdém

— Csaknem mindegyiket, felelé ő.

— Erdélyből valakit? Kérdém.

— Erdélyből itt van Juhász József alezredes és...

— Elég, hol és hogy kereshetném őt fel? Procháczi leírta Juhász lakását egy papirosra, azután kimentünk az Oxford-útczára, ott Procháczi az egymást érő omnibuszok közül egyet megállított, utasította a vezetőt angolul, hogy hol tegyen le, engem pedig a tetejére felsegítve, e szavakkal bocsátott útnak:

— Aztán 2 óraker elvárom ebédre.

Fél órai kocsizás után Juhász ajtaján kopogtattam. Egy ismert hang, s egy ismeretlen nyelven való dörmögés után a szobába léptem. Ott feküdt ő egy pompásan ékített menyeges ágy kellő közepében, öles hosszúságában, és szokott lustaságában.

— Jó reggelt Józsi, fel szaporán, tüzelnek ám a a fehérvári várból.

— Máshol lövöldöznek itt, felelé ő, nagyot nyújtakozva takarója alatt; de az Istenért, csak nem ebben a vörös siphában jöttél végig az utczákon.

— Bizony nem is hajdonfövel.

— Hát az a sok anglus nem kiabált reád?

— Nem, hanem itt a szobát melletti ablakból egy szép menyecske nagyon vigyorgott vörös siphámnak.

Pompás reggeli mellett elmondá Juhász, hogy ha az ember Londonban meg akar élni, úrnak kell lenni, s megfogni a Pulszky üstökét, mert nála van pénz elég, csak srófolni kell. Azután egy rettenetes czilindert nyomva fejembe, elmentünk Juhász unszolására Türr Pistához, tőle tanácsot kérendők jövendő sorsom intézése végett.

Megjegyzendő, hogy azon időben Türr bár elég hosszú, de még nem volt nagy ember. Juhász bemutatott. Egy egész menekült-társaságot találtunk Türrnél. Itt ismerkedtem meg Simonyi Ernővel, Nagy Palival, Mogyoródival, és Pataklyval, kit később Piringer név alatt Bécsben felakasztottak. Mindnyájan lelkes örömmel fogadtak, s nagy érdeklődéssel kérdezősködtek Kossuthról, kiutahiai életünkről, s Törökországban élő menekült társainkról; azután neki bátorodva, kértem őket, utasítanának, hogy minő lépéseket kellene tennem, ha itt Angliában a magam emberségéből meg akarok élni, előre bocsátva, hogy *jelenleg* oly szegény vagyok, mint Szent-István templomának az egere. Erre mindnyájuk arca elkomorult; sokáig okoskodtak, tervezgettek, minek az eredménye egy nagy semmi lón.

Nagyon lehangolt kedélyállapotban mentem ebédre, melynek végén Procháczy úrral a következő egyezményre léptem:

1. Egy hónapig kosztot ad 30 sillingért, utólagos fizetés reményében.

2. Egy olcsó szállást keresünk együtt, lakása közelében, s ő azt számomra egy óra biztosítja.

Hittük, hogy atyámtól kért pénzem ez idő alatt megérkezik, vagy a sors addig valami úton megsegít.

Magamat ily módon berendezve, Timárit kerestem fel. Timári előhozá, hogy ő egy Temesvárról régen ideköltözött Brocky nevű gazdag magyar festőművészszel ismerkedett meg, ki rendkívüli ragaszkodással van a magyar menekültek iránt, s ez talán szerezhetne számomra valami munkát.*)

Hozzá menénk; felmutatám Kossuthtól Kiutahiában kapott bizonyítványomat, s ígérők, hogy Mészáros altábornagytól is jó ajánlatot fogunk hozni. Ő oda nyilatkozott, hogy az nem szükséges, mert ő most éppen Mészároshoz megy, hanem holnap délután 1 óraker jöjjenek ismét hozzá.

*

Érdekességénél fogva legyen szabad a *közlőnek* a napló-író említett bizonyítványát, mint Kossuth egyik Kiutahiában kiadott iratát szószserinti szövegében bemutatni. Az ajánlólevél magyar része (melyhez francia fordítása is csatolva van) így hangzik:

Bizonyítvány.

Minél fogva alóli Magyarországnak kormányzója ezennel bizonyítom, hogy *Kinizsy* István úr a magyar szabadságharcban, nevezetesen Erdélyben a 15-ik huszár ezrednél mint közhuszár, altiszt, hadnagy, főhadnagy és kapitány fáradhatatlan buzgalommal vitézül szolgálván, magát több csatákban kitüntette és Erdély visszaszerzése után a vöröstoronyi őrséghez vezényeltetvén, július

*) *Rónay* Jácint róla is érdekes dolgokat jegyzett fel *Napló-Töredékében*, melynek II. kötete 300—312. lapján szép megemlékezést ír *Brocky* Károlyról, a ki elbetegeskedvén, vízkórságba esett és 1855 júl. 8-án meghalt, daczára Rónay és Mayer gondos, mindennapi ápolásának. Pontos, hogy *Brocky* két Titian-modorban festett mellképet (Mészáros Lázár, úgy a mint a kiutahiai ég alatt elbarnulva az angol partra lépett, a másik meg *Kmetty* György, csaknem övig érő szakállal; mindkettő aranyszínőrzésű vörösbarna houvédattilában) hagyományozott a magyar nemzeti múzeumnak, melyek az alkotmányos aerában (1867 szept. 10-én) oda is kerültek, s jelenleg — mint látom — legmértőbb helyükön, a „Magyar történelmi képcsarnok“-ban vannak 394—395. sz. alatt kiállítva.

20-án 1849-ben túlnyomó muszkaerő által az egész magában csekély őrséggel a leghősiesebb ellentállás után a szomszéd Oláhországba kiszorítatva a Görgei árulása által megdöntött hazából Orsovánál menekvő többi magyarokkal török oltalmat keresni kénytelenítettett.

Később a hontalanság keserves napjai folyamán, midőn Sumlán a személyemre célzó osztrák orgyilkosi tervek a török kormány által tudtomra adattak volna, személyemnek ezekelleni biztosítása ösztönéből nevezett Kinizsy István kapitány úr testőri szolgálatra ajánkozván, engem ezen minőségben személyének és szabadságának önkéntesen nemes feláldozásával ide fogságomba kísért, és itt mind e mai napig a számkivetés keserveit velem híven megosztá.

Miről neki hálás elismeréssel jelen bizonyítványomat adván a nevezett huszár kapitány urat egyszersmind mindazoknak, kik a vitézséget, a bazafiu önfeláldozást s nem érdemlett szerencsétlenséget méltányolni tudják részvétele, figyelmébe és pártfogásába ajánlom.

Kelt Kiutahiában (Kis-Ázsiában) számkivetésemben. Május hó 7-én 1851.

Asbóth Sándor
alezredes vezér segéd.

Magyarország kormányzója
Kossuth Lajos.

A vöröstoronyi csata.

(Vége.)

Seregünk visszavonulását tulajdonképen *Ihász* hadsegéde, a f. év elején elhalt *Thuolt* István, az 55-ik zászlóalj vitéz kapitánya vezette, a miről — mint legújabb adatot közlöm a „Nagyvárad“ idei július 22-iki számában megjelent levele alapján — maga *Kossuth* így nyilatkozott Londonban 1852 decz. 2-án írt ajánló levelében, melyet neki *Thuolt* kérésére adott!

„Midőn 1849. július 20-án az emlékezetes verestoronyi ütközetnél *Ihász* ezredes, midőn magát elébb a túlnyomó ellenséggel szemben oly hősiösen tartotta, a tízszerte nagyobb számú oroszok ellenében hátrálni és a minden oldalról fenyegető veszélyek között Oláhországba visszamenni kényszerült, a hátvédet *Thuolt* kapitány vezényelte és pedig oly bámulat-keltő ügyességgel és hősiességgel, hogy a bátor hadosztály egyedül neki köszönheti a visszavonulás azon keresztülvitelét, melynek érdemét még az ellenség is kénytelen volt jelenléteiben elismerni.“

A vezénylő tisztikarnak, a kimozdult biztos pozíciója után, már csak egyre lehetett gondolni: kivonulni a szoroson át, az akkor még török fennhatóság alatt állott Oláhországba.

Gyorsfutár által értesítettik Kijnéniben a határszélien Kara bimbasi, a török őrség vezénylő tisztje, hogy fogadja oltalmába a menekülő magyarokat. A határszéli török főtitst válasza az volt, hogy: Útasításából kifolyólag kész *fegyvertelenül vendégképen* elfogadni ideiglenesen a magyarokat. A határ szélére kivonult félszázad török lovasság és annak tisztje előtt, erre a menekülő kis magyar sereg lerakja halomra minden fegyverfelszerelését és fegyvertelenül vonul Kijnénibe, Oláhország határszéli kis falujába, török fedezet alatt délutáni 2—3 óra között.

A huszarak közül négy valahogy elmaradt s így harminczan emigráltunk, kik közül a mai napig a következőkre emlékezem:

Kinizsi István kapitány, Küküllőmegye, Szász-Csávásról. Br. Diószegi Árpád és Géza, testvérek Szolnok-Dobokamegyéből. Zajzon Márton, volt ref. esperes, Háromszékről.

A kitűzött időben *Brocky* igen szívélyesen fogadott, s megígérte, hogy fényes lakásán naponta félórai oktatást ad a rajzolásból, aztán átadva névjegyét, utasított, hogy menjek el a „Tottenham court wad“ 14-ik száma alá *M. Cheatman* úrhoz, ki engemet az üvegfestésben fog oktatni, hol — ha szorgalommal dolgozom — egy hónap alatt fizetésbe jövök.

Cheatman úr, egy őszhajú, borotvált, terjedelmes képű, hasú és lábú egyéniség, a névjegyet átvevén, feltette okulárját, s rám nézett, azután a névjegyre és ismét rám, a legalsó basszus hangon mondogatván magában: yes, yes, yes. Végre elővett egy darab tiszta üveglapot, vörös festéket, pemzlit, s az üveglapra egy ilyenforma ⊙ alakot rajzolva, azt egy kis asztalkára tette, aztán intett nekem, hogy üljek le és dolgozzam. Mikor az üveglapot a fenti alakkal befestettem és bemutattam, felkelt székéről, kalapomat kezembe adta s intett, hogy távozzam.

Daczára sántaságomnak, ugrálva mentem vacsoráig s egész rajongással beszéltem el *Procháczi* úrnak, hogy miként fogom én majd a híres Szent-Pál temploma ablakait újra festeni, s milyen nevezetes üvegfestő leszen belőlem Londonban. (Folytatása következik.)

Kovács János, a balkézrel is egyformán vívni tudó, Székely-Udvarhelyről. *Csia* Farkas és *György*, testvérek. Az elsőnek lovát a kozákok kilőtték alóla épen a vöröstoronyi vár alatt. Udvarhelymegyeiek, mint *Márton* Sándor is. *Borbély* Pál, III. éves marosvásárhelyi deák, Marosmegyéből. *Henter* György (Marosmegye) Somosdról. A kis Sárosi *Gyula* Csikmegyéből, és még sok-sok érdemes bajtárs, kiknek vezeték- vagy keresztnevét a 45 év már-már kimosta emlékeimből.

Alig pihent egy óráig a kifáradt és kiéhezett sereg, és ime a táborhelyiségtől délnyugati irányban fekvő hegyesoros közti mély völgyből, egy kis patak medrén lefelé két ezret meghaladó muszka sereg ereszkedik az Olt keskeny völgyébe. Biztosan titkos vezetők által vezetettve, a harczoló kis sereg hátba támadására.

A menekülő sereg a fegyverletétel után 24 óráig semmiféle élelmet nem kaphatott, mert a védelmébe fogadott török, a vendégfogadásra készületlenül és váratlanul lepetett meg általunk.

Két napig koplalva, kaptunk sok-sok éves *kétszersültet* — gúnyosan czvibak. Négy nap múlva érkezett meg csak a török által számunkra rendelt vágómarha és juh, melyekből a török szakácsok minden napra levest főztek némi zöldség hozzáadásával, hetenként kétszer pedig *pildafot*, a legkövérebb juh-hússal, melynek illatát a magyar konyhához szokott érzékünk már távolból megérezte. A török úgy fogadott, mint jóbarátot, úgy vendégelt minden érdek nélkül mindvégig, mint testvér jó testvérét, s gyakran szoltak hozzánk e szóval „kárdás“ (testvér). Még italunkról is gondoskodott menetközben, míg a határszélről *Viddin* alá érhattünk; szakácsai két órával előre lovagoltak és bivalbörtömlőiket forrás- vagy kút vízzel megtöltve, a pihenőknél vízzel látta el a tikkasztó forró augusztusi napokban fáradt sergünket. S ma is jól emlékszem, hogy *Rimnikben* meg három szekér szalonát osztatott ki köztünk a jólelkű török kormány!

A szatmáriak zászlóaljának velünk harczolt százada, teljesen elzárattott *Ihász* hátráló csapatjától. A kis erődöt a bent lévő fedezet végsőig akarta védelmezni. Az ellenfél körülvette és lövette. Az erőd védelme előtt pár szakasz, egy hadnagy vezetése előtt, az út mélyedéseiben, az élőfákkal borított sziklás kanyarulatok fe-

lett foglalt állást, nem kevés vést okozva az alatt rohanó üldözők soraiban.

Az élelmiszerek és lökészetek védelmére, a kis erődbe felsietett század másik felét, a körülözlő ellen kemény ágyútüzeléssel feladásra kényszerítette. A várbeliek elszántan védték magukat, s a tett felszólításokra golyózáppal válaszoltak. Mire az ellenfél tüzelése borzasztóbb lön, a gyöngye erőd betörtetett s a harcolók egy része fegyverrel kezében hullott el, míg az életben maradtak a felingerült ellenség fogságába jutottak.

Nem tudhatom mi okból és kinek engedélyével, de a lefolyt ütközet utáni napon, nyolcz főtiszt jött fel kozák fegyveres kísérettel körded magaslaton fekvő táborunkba, közöttük Dorschner és Heydte osztrák főtiszteket ösmerték fel a székely fiúk. A mostan már fegyvertelen menekülők kevés száma, és mégis szívós ellentállása feltűnőleg és meglepőleg hatott reájuk

Egy csoport magyar mellett megállapodva, így szólt egy kissé sántító muszka tiszt, németes kiejtéssel: „Hol vannak a kék egyenruhások? Vitéz katonáimban iszonyú veszteséget okoztak!“ Aztán mondott még reá valami ide nem írható is!

A menekülő magyar csapat Oláhország határszéléről, politikai szempontból, 5 nap múlva bennebb, Rimnikbe internáltatott, majd Szlatinára. A világosi fegyverletétel után pedig Krajovára és Kalafátnál a Dunán át, Viddin alá, hol a város alatti nyüzsgő táborban, zöld és fehér sátrak alatt, az Orsován át menekült ötezer körüli magyar, lengyel és olasz menekültekkel és a nagyszámú tisztikarral találkozott seregecskénk.

Viddin alatti táborunkban nagy ruházat- és pénzhányban szenvedtünk. Az elégtelenség legmagasabb fokán egy csapat székely a ködös időben, kijátszva a török öröket, megszökött Viddin alól és csak a bolgár határszélnél érthette utól egy század török lovas és térítette vissza őket. Osztottak ugyan ki egyszer pénzt közöttünk, de azt is Kossuth-bankókban, a mit értékesíteni sehol sem tudtunk. Nem tudom, miért is osztották ki s honnan eredt annak kiosztása. Közvitéznek 3 frt, tizedesnek 5 frt jutott.

A Viddinben töltött táborozásról írhatnék még egy pár esetet, de a „Sánta huszár“ naplójában avatott tollával alaposan és kiváló tájékozottsággal írt már lapunkban ezekről.

Október 21-én d. u. a *Hauslab* Ferencz osztrák altábornagy hajóira szállott fel valami 3000 főre menő hazatérni szándékozó magyar (többnyire közemberek és altisztek) Ezek között a *székely fiúk majd mind*; hogy Orsován át Temesvárra érve, a sorozó bizottság elé állíttassanak. A székely csapatban a hazatérők között volt többek közt: Fehér M. nevű kapitány Háromszékről, ki 48 előtt a Székely-huszároknál szolgált, továbbá Biró János, nős tüzér, esikmegyei (tán mádэфalvi) Sárosi Gyula s a már említett Zajzon Márton, Kovács János, Márton Sándor, Henter György. Ezeket Temesváron besorozták a császári hadseregbe s kivitték Olaszországba. Borbély Pál meghalt, mielőtt az édes hon földjére léphetett volna, a hajó fedélzetén és Turnu-Szeverinen alább burokba göngyölve (több hazaindult és a hajón kiszendett bajtársal együtt a Dunába sülyesztették a matrózok. Megkönyeztük őket és saját sorsunkat is e meghatározó alkalommal, midőn az üres kosarakat a Duna vizéből felbugyogni láttuk...

A sok nélkülözés, sanyarú és bizonytalan sors birt bennünket erdélyieket inkább arra, hogy a Magyarhonba szállító 2 gőzhajóra és annak vontató naszádjaira felszáll-

junk, mert a gyenge és szokatlan táplálkozás Viddin alatt százakat vitt egy járványszerű betegséggel rohamosan idegen sírhantok alá. Feledni nem tudom, hogy a török szultán magas kegye mindvégig mily nemesen bánt a védelmébe fogadott magyarokkal. Ezt akkor éreztük legjobban, midőn már onnan eltávoztunk, s midőn Orsován édes hazánk földjét lábaink érintették epedő örömmel Csaknem megtörtött lelkünk, midőn a fogadtatásunkra és fedezetünkre kirendelt császáriak még kutyához sem illő bánásban részesítettek kiszállásunktól kezdve egész végig.

Kimerültek és gyöngék voltunk testileg-lelkileg. Hazánkon kívül nélkülöztünk, bent hazánkban lelkileg sorvadoztunk sorsunk miatt. Csaknem minden nap hideg esőzések alatt érhattünk november 16-án Temesvárra, a Josefstadti kaszárnyába. Pár nap alatt a magyar fiak színe-java besoroztatott és Olaszországba indíttatott. Az untaulichok szerté-szét osztattak kis csoportokban *Entlassungs-Certificattal* szülőik és családjaik irányában. A bánáti rácz falukban az 5—6-os csoportokban hazatérőket a gazdák, midőn a szakadó hideg eső elől ereszek és csűrök fedelei alá éjjeli szállást kérni mentek, egyesült akarattal *ülték el udvarukból* gúnyszavak kíséretében, mondván: „Nem adunk szállást a t..... nek, hadd mosassanak tisztára ruhafoszlányaik és redőjükben rejtődző birtokosaik.“ Elhagyottan, pénz és ruha nélkül bolyongtak. Szomorú idők, szomorú napok voltak azok 45 év előtt!

László Lajos
tizedes a Mátyás Huszároknál,
jelenleg ref. tanító Kolosvártán

Emigránsaink névsora.

III. *)

Bathó János 61 éves, magánzó, háztulajdonos Jászberényben. Fél évig előbb, mint nemzetőri dobos szolgált, 1848 nov. 16-tól kezdve pedig mint tizedes a 12. volt Nádor-huszárezred azon századánál, mely Csehországból jött ki Résztvett a szenttamási ütközetben, majd a szegedi csatától egész Dévágig. Innen a fegyverletétel után az emigránsokkal Viddinbe ment.

*

Gerend-Keresztúron (u. p. Maros-Ludas) élő emigránsok, kik Kemény Farkas br. ezredes és Gál Sándor őrnagy vezénylete alatt szolgáltak: László Pál, őrmester a 72. zászlóalj 4. századában; Csizsér János tizedes, László Károly, Mátyás-huszár; Balog József, Varga János, Varga József, Nagy Mihály, Balog Károly, Bartus Elek tüzér és Győrffi Ádám. (Közli: *László Árpád.*)

*

Hámorszky Lajos, 64 éves Maros-Vásárhelytől. Gyógy-szerész volt, mikor a bécsi légióba állott és mint főbadnagy menekült ki 1849 aug végén Törökországba, a hol renegált és *Murad* bég néven 33 évig szolgált a török hadseregben, őrnagyi ranggal, később mint a szultán személye körüli titkos tanácsos. Aztán hazatért szülővárcsába, hol már tíz év

*) Az I—II. közleményt ld. lapunk idei 2. és 5. számában.

óta a város mérték-hitelesítője Gyűjteményében sok becses török emléket őriz.

*

Parnói *Molnár* István, volt százados a 13. honvédszászlóaljban, a Temes vize melletti aug. 19-iki fegyverletétel után Törökországba emigrált, de nemsokára a Hauslab osztrák tábornokkal visszatérők csoportjával hazajött. Jelenleg Zemplénnvármegye főispánja, a Lipót-rend lovagja és örökös főrendiházi tag. Lakik Kelecsenyen, Zemplénnvármegyében. (Közli: *M. E.*)

*

Nyomárkay Húgó, volt honvédmester, 1859-ben kivándorolván, az Olaszországban szervezett magyar légiónál hadnagy volt. Jelenleg birtokos Kácsádon (Zemplénnvármegyében) és egyúttal vármegyei bizottsági tag. (Közli: *M. E.*)

*

Somogyi Sándor, az olaszországi magyar légió huszárcsapatában az Abruzzókban, a brigantik ellen harcolt. Jelenleg nyug. körjegyző Czigádon, Zemplénnvármegyében. (Közli: *M. E.*)

*

Szabó Sámuel, főhadnagy. Törökországba emigrált és Viddinen, Sumlán, Várnán együtt szenvedve bajtársaival, Kiutahiába internáltatott Kossuthal. Innen 1851 máj. 8-án indult Angliába a szabadonbocsátottak legelső csapatjával, majd Amerikába ment, hol 10 évet töltvén, 1861-ben hazatért szülővárosába Debreczenbe, hol most is él 69 éves korában. Emigrációi élményeit egy 780 lapra terjedő vaskos kézirati kötetben őrzi, 630 lapra menő érdekes levelezésével együtt. Rövidebb önéletrajzát a debreczeni tanulók 1892-iki 50 éves találkozója alkalmával írta meg és helyezte a jövő historikusa számára a kollegium könyvtárába.

*

Szász Lajos, szül. 1831 május 30-án Szász Dányán (Kis-Küküllőmegyében) a 15. huszárezredben szolgált mint tizedes, Ithász Dániel ezredes alatt. Jelenleg ref. kántor Kolozsvárrt, s arczképét már lapunk 1892. évf. 49. lapján kiadtuk. A vöröstoronyi csatát (mely után Oláhországon át kiemigrált) érdekesen írta meg számunkra, s azt most annyival inkább közöltük, mert erről nálánál részletesebben más szemtanú még eddig nem írt.

*

Lászlófalvi *Velits* Károly honvédszászados a 2-ik vadászrezredben. A zsidói fegyverletétel után Budapestre menekült, s onnan 1851 elején Belgrádon át Konstantinápolyba. Itt, mint végzett gyógyszerész, gyógyszerért nyitott s mint b. Orbán Balázs sógora, állandó támogatója volt az emigránsoknak. Múzeumunknak igen értékes emléktárgyakat adott, s a mellett leírta emigrációi élményeit, melyeket lapunk jövő évi folyamában fogunk közölni. *Velits* jelenleg 71 éves és magyarfrátai birtokán gazdálkodik.

IRODALOM.

„Az 1848—49-iki magyar szabadságharc története” című illusztrált vállalatból most jelent meg a 19-ik füzet, melyben *Gracza* György a szabadságharc első komoly számottevő csatáját: a karlócazi ütközetet írja le. E füzetben *véget ér az első kötet* s megkezdődik a második *befejező* kötet, amely szintén körülbelül 400 oldalra s mintegy 200 illusztrációval fog megjelenni. A füzet képei a következők: Az ozorai fegyverletétel (Egykorú szünnyomatú olajfestmény). Bayer József tábornokai főnök (Egykorú olajfestmény után). A szerb tábor Szt. Tamásnál. Gr. Dembinszky Henrik. Vitézségi honvédelem. Falusi nemzetőrök. Palóczy László, az 1848-iki képviselőház korelnöke. Majláth György, a főrendiház elnöke. Perényi Zsigmond báró, a főrendiház alelnöke. (Egykorú arczkép után). Pázmány Dénes, az 1848-iki képviselőház elnöke (Egykorú arczkép). Almássy Pál, az 1848-iki képviselőház alelnöke.

„*Hulló levelek*”. Irta Várady Gábor. Történelmünk egyik legérdekesebb időszaka az a negyedszázad, mely 1825-től a világi fegyverletételig terjed. A politikai lázas küzdelmek mellett az irodalom és művészet is rohamos fejlődésnek indult. E korszakról eddig megjelent naplónk száma legújában ismét szaporodott. A nevezetes kor eseményeinek egyik nagyműveltségű megfigyelője s munkása, Várady Gábor — 1848—49. honvéd, jelenleg orsz. kspviselő — adta ki „*Hulló levelek*” címmel feljegyzéseit. Az eddig megjelent s múzeumunk könyvtárának is megküldött két kötet történelmünknek a szabadságharc után következő korszakról is számos érdekes és még eddig ismeretlen adatot foglal magában. Legrészletesebben azok az események vannak a naplóban elmondva, melyekben a szerző maga is résztvett. A II. kötetben szerzőnek a külföldre menekülése s ott tartózkodása van érdekesen elmondva. A szerző hiteles feljegyzései, különösen a kor történelmének teljesebbé tétele szempontjából, kétségkívül fontosságra tarthatnak számot. A napló, annak idején, a pillanat hatása alatt készült, de a múlt idő azóta olyan értéket adott neki, hogy a feljegyzések közzététele megérdemelte a nagy fáradságot, melylyel sajtó alá rendezésük járt. A mű, mely kimerítő tartalomjegyzéken kívül a szövegben előforduló személyekről betűrendes névmutatóval van ellátva, Maramaros-Szigeten jelent meg.

HALÁLOZÁSOK.

Honvédegyleteket, munkatársainkat és lapunk barátait kérjük sziveskedjenek a halálozásokról egy-egy rövid tudósítást írni s a gyászjelentést az ereklye-múzeum számára esetről-esetre beküldeni.

Braun Fülöp nyugalmazott tanító, a ki szintén részt vett a szabadságharcban, 85 éves korában halt meg Újvidéken.

Horváth Antal, Budapest fő- és székvárosi adószámintéző elhunyt élete 65. évében. A megboldogult, mint 19. éves ifjú Komárom ostrománál kapta a tüzkerosztást, hol súlyosan megsebesült. Több éven át volt Veszprémmvármegye mezőföldi alsójárásának hites esküdtje, 1868. óta pedig a főváros szolgálatában állt s kötelességének mindenkor híven megfelelt. Temetése szept. 2-án délután fél 5 órakor volt hársfa-útca 38. sz. a. házból.

Héthy Antal 48-as honvédhadnagy és a putnoki népbank felügyelője, augusztus 10-én 68 éves korában meghalt a borsódmegyei Borsód-Nyéken.

Leopold József 48-as honvédhadnagy, sóhívatali alkalmazott, augusztus 13-án meghalt Komáromban 67 éves korában.

Özv. Molnár Józsefné, Szilágyi Annát, mint Győről írják, aug. 24-én temették el. Az elhunyt a szabadságharc alatt férjruhában honvédek állott be, sok csatában vitézül résztvett és mint *örmester* egy alkalommal nehezen megsebesült, minek következtében kiderült, hogy nő. Felgyógyulása után hadnagya megkérte és el is vette.

Oltósy Pál, világszerte híres meggyfaszárgyáros és szabadságharcbeli honvédszászados 77 éves korában, aug. 27-én Esztergomban meghalt, Oltósy self made man volt, a ki mint szegény esztergályos-legény kezdte pályáját és szorgalmával, leleményességével oda vitte, hogy Magyarországon, Ausztriában is voltak ipartelepei s gazdagságban töltötte öreg éveit. A szabadságharcban honvédek állott be s Komárom védelmében minden tűzben jelen volt. Híres az a bravourja, mikor Klapka Komáromból titkos levéllel Kossuthoz küldötte. Oltósy

a levelet botba rejtette s tömérdek viszontagság közt jutott el Kossuthoz; Esztergomban az üldözők elől gödörbe rejtőzött el; Mocson szénakazalba bújva menekült meg az elfogatástól, az út egy részén úgy utazott, hogy a szekéren a takarmány közt feküdt. A levelet azonban szerencsésen átadta Kossuthnak, a miért kinevezték századossá. A derék hazafit a Bach-korszakban is sokat üldözték. Első meggyfa-telepét, Esztergomba alapította 1842-ben sok küzdelemmel, de aztán egyre fokozódó szerencsével dolgozott. Az osztrák versenynyel úgy birkózott meg, hogy az ellenséget saját fészékében kereste fel: Bécsben is alapított gyárat „Oltósy Pál és fiai” czége alatt az ausztriai meggyfa-telepek hatalmas versenytársa volt. Az Oltósy-féle meggyfa-pipaszárak világhírűek. A czégnek csaknem minden világvárosban van raktára. Három telepe van: az esztergomi a boldogult idősebb fia, Ferencz vezeti; a bécsi gyárat ifjabb fia, Lajos; a fegyvernekít veje, Protznovszky. Oltósy agkorában gazdag ember volt, Esztergomban nagy népszerűség környezte, 25 tiszteletbeli hivatalt viselt és sok család neki köszöni megélhetését. Nejével, Kresselbauer Katalinnal, ki őt túlélte, két éve ülte meg nagy óvácziók közt aranylakodalmát. Az elhunyt gyáros temetése szept. 1-én volt.

Papp Józsefet, a szabadságharcz vitéz főhadnagyát, királyi tanácsost, a budapesti törvényszék nyugalmazott bíróját, élte 64-ik évében Fóthon aug. elején. Özvegye, két fia, rokonai és a főhi értelmiség őszinte részvétellel kísérték ki az érdemes férfiút.

Reitter Nándor zombori ügyvéd volt 1848—49-iki honvédfőhadnagy és Zombor szab. királyi város törvényhatósági bizottságának tagja, szept. 19-én élete 65-ik évében rövid szenvedés után meghalt Budapesten.

Schleisz János. Brcskából, Boszniából írják, hogy ott meghalt Schleisz János 48-as honvéd. A város első fogadójának volt a tulajdonosa. Hirtelen halállal halt meg szívszélhűdéssben.

Telegdy-Kovács László. A negyvenes évek újságírói karának egy méltán tisztelt, becsült alakja hunyt el tegnapelőtt Debreczenben. Telegdy-Kovács László (írói nevén Csatóry László). A negyvenes évek elején számos szépirodalmi munkája jelent meg és útleírások külföldön tett utazásairól. A szabadságharcz alatt Debreczenben monarchikus irányú lapot szerkesztett, az „Alföldi Hírlap“-ot. Később fegyverrel szolgálta hazáját: a debreczeni vörspántlikásokkal ment el Erdélybe és a Bem apó seregében küzdött.

K Ü L Ö N F É L É K .

Kossuth születése évfordulója. E hó 19-én van nagy halottunk Kossuth Lajos születése évfordulója. A napot, mely a nemzetnek így nagy férfiút adott, néma kegyelettel ünnepli meg a magyar nép apraja-nagyja. Fél év választ el az élőtől, hat hó emlékezete köti kegyeletünket a kerepesi temetőben levő sírhoz, melyben drága porai pihennek Magyarország újjá alkotójának. Emlékezete nem a külső zaj, lárma, hanem a zajtalan cselekvésre irányuló vágyat és lelkesedést kelti fel a nép millióinak szívében. Mindenki igyekszik s igyekezzék is, hogy a nagy halott

élete, működése, szavai a szivekben lelkesedést gyűjtsanak, az elmékben világosságot ébresszenek s a cselekvési erőt fokozzák, nagy tettekre, az ország, a nép boldogulására.

Gáspárich Márk szobra. Gáspárich Márk szentferenczrendi szerzetes és az 1848—49. szabadságharcz vértanújának emléksobrát e hó 8-án leplezték le nagy ünneppel Perlakon. Az ünnepi beszédet Tóth Sándor igazgató-tanító mondta, Kele György alkalmi ódáját szavalta el, Glavina András horvát földműves pedig Gáspárich életét ismertette horvát ajkú társai előtt. Gáspárich Vincze, a vértanu unokaöccse, a család nevében meleg szavakban mondott köszönetet a muraközi magyarság hálás kegyeletéért, mire Málek István városbíró átvette a rendező-bizottságtól a szobrot. A lélekemelő ünnepélyt követő banketten Skrobánek Florid pozsonyi tartományi főnök emlékezett meg igaz hazafiúi lelkesedéssel Gáspárich Márk Kilit vértanúról, kit 1853 szept. 2-án akasztottak fel Pozsonyban a magyar szabadságharczban való részvételéért. Az emléksobrot ruskitterai márványból Tersztenyák Bódog nagykanizsiai szobrász készítette.

Paraszt a honvédszobor előtt. Egy barackot áruló parasztember megáll a budai honvédszobor előtt és nézi az ott folyó díszítési munkálatokat. Egyszerre csak felnéz a honvédszoborra s meglátva a csonka ágyút, méltatlankodva felkiált:

— *Nini, má' meg ezt is letördelték a gézengúzok!*

Kossuthné hajfürtje. Achim Gusztáv csabai mérnök kegyelettel őriz egy nagyon szép női hajcsomót melyet Kossuth Lajosné fejről vágtak le, hogy férfialruhába öltözködhessék. Mikor ugyanis a muszka invázióval az önvédelmi harc igen fenyegető helyzetet teremtett Magyarországon és a kormány, valamint az országgyűlés kénytelen volt székhelyét Debreczenbe áttenni; Kossuth Lajosnak arra volt gondja első sorban, hogy nejét és gyermekeit biztonságba helyezze. Kossuthné nagy ügygyel-bajjal eljutott gyermekeivel Orosházára, a hol Vitéz Mihály ottani polgár menedékhelyet adott a kormányzó bűdosó családjának. Masnap, mielőtt a menekülők veszélyes útjukat megkezdték volna, Kossuth Lajosné, hogy senki meg ne ismerje, tőből lemetszette a haját és férfiruhában menekült tovább. Achim Gusztáv rokonságban lévén az orosházai Vitéz-családdal, így jutott a becses ereklye birtokába.

Görgei és a magyarok bejövetele. A közelebbi napon egy magas-termetű fekete ruhás agg ember jelent meg a Feszty-féle körkép nézői között. Egy fiatal ember társaságában jött és egy óránál tovább időzött a kép előtt. Különösen a harcosokat nézte mély figyelemmel. A nézők között néhány vidéki öreg úr vitatkozás közben szót intézett az agghoz is, a ki aztán beszédbe elegyedett velök.

— Ez volt az igazi harc — mondotta — ezt a szilaj rohanást ismerem. Ez az első jól festett magyar csatakép, mert ebben a magyar harc karaktere ki van fejezve.

Levette a kalapját. Egy mély sebforradás tünt elő a fején.

— Negyvennyolcz? kérdezte az egyik öreg úr a forradásra mutatva.

— Az, — felelte az agg röviden.

És búcsút intve elsetett.

Mikor az öreg urak lejöttek, az első, a ki felvette a tollat, hogy beírja a nevé az emlékkönyvbe, megdöbbenve mutatott a még nedves névre.

A könyv nyitott lapján ott feketélt: *Görgei Arthur.*

A kolozsvári múzeumba érkező tárgyak így csoportosítnak: I. Kossuth-péNZ; II. ereklyék; III. proklamációk; IV. életrajzok; V. arcképek, csataképek; VI. kéziratok; VII. könyvek; VIII.

1848—49. hírlapok; IX. jelenlegi hírlapok

Az ország különböző részeiből érkező jelenlegi hírlapokat, mik a „Történelmi Lapok“ eserepéndányaképen érkezek, főleg azért gyűjtjük, mert a fővároson kívül eddig sehhol sem volt központ, a hol ezek feltalálhatók lettek volna

Az erdélyi múzeum hírlapkönyvtárában jól, rosZúl, összegyűlnek az erdélyrészi hírlapok, de a Királyhágó keleti részén levő lapokat hiában keressük

A beérkező különbözőnemű tárgyak egy általános naplóban nyugtáztatnak és abból vonatik ki a megfelelő csoport-naplóba a tárgy.

Az újabban érkezett adományok a következők:

01. *Olgyai János a kolozsvári orsz. siketnéma-intézet igazgatója adományai:*

1 drb. 10 frtos, 1 drb. 5 frtos, 1 drb. 30 kros Kossuth pénz I. 42. sz.

1 drb. karperecz fából az aradi várban készítve, Arad és emlék felíráttal. II. 1. sz.

1 drb. nemzetőri ezüstös bojt. II. 2. sz.

1 drb. Kossuth-Bem mellképével ellátott érem. II. 3. sz.

1 drb. gyöngysor, emlék az emigrációból. II. 4. sz.

1 drb. csákón használt magyar czímer. II. 5. sz.

1 drb. bojttal ellátott zsinég. II. 6. sz.

1 drb. kokárda Kossuth Lajos arcképével. II. 7. sz.

1 drb. melltű István nádor arcképével. II. 8. sz.

1 drb. Kossuth Lajos sajátkezűleg írt nyugtája, hogy Olgyai Lajostól a vukovár—fiumei vasút részvénytársaság részére 209 frt átvett. VI. 1. sz.

Pozsony város ifjainak társalkodási egyesülete által Olgyai Lajos részére beadott elismerő és emlék-levél 1834. júl. 14-éről. Sajátkezű aláírásokkal ellátták: Noszlopi Antal (Somogy Vratsik), Kaszoni Dániel (Abauj Kassa), Lovassy László (Bihar Gyorok), Pongrácz Bonaventura (Liptó András falva), Pulszky Ferencz (Sáros-Eperjes), Csapó György (Bihar Vancsod), Tolnay Károly (M. Gorbó), Ormós Sigmond (Temes megyei Koss), Horváth Vilmos (Fehér megyei Igar.), Daniel Antal (Makó), Baranyai József Zala végből (Zala tepend) Simón István (Békés szarvasi), Nagy Imre (Szerém Illok), Kovács Bencze Sztátmár (Sztátmár) Csaplovits Sámuel (Gömör Rosnyó), Ormos Sándor (Arad megye). VI. 2. sz.

Budai nemzeti őrsereg harczdala (zenéjével együtt írta I. J. Budán, márcz 30 1848.) A m. k. egyetem betűivel. III. 3. sz.

02. *Velics Károly (M. fráta) és Velics Sámuel adományai:*

1 drb. 10 frt. 4 drb. 30 kros Kossuth pénz. 17 drb. ezüst, 38 drb. rézpéNZ a szabadságharcz idejéből egy zacskóban. I. 43. sz.

1 drb. ezüst karperecz, halálfő s a 13 vértanú vezetékneveinek kezdő betűivel. II. 9. sz.

1 drb. kis tartó a kufsteini vár fogságban a mindennapi kenyereből készítette május hó 15-én 1851-ben. A. A. kívül Kufstein 1857 felírat. II. 10. sz.

Velics Károly életrajzára vonatkozó részletek 1/2 iv papíron írva;

6 drb. hozzátartozó okmány. 2 német, 1 olasz, 6 drb. török szövegű (az emigrációból) IV. sz.

Velits Károly arcképe (Dagouret-kép a szabadságharcz idejéből) Vízit-nagyság, bársony keretbe és tokba helyezve. V. 1. sz.

03. *Özv. Koncz Györgyné (örnagg neje) adományai:*
22 drb. 10 frtos, 9 drb. 5 frtos, 4 drb. 2 frtos, 1 drb. 1 frtos, 3 drb. 30 kros, 850 drb. 15 kros Kossuth papír pénz. I. 44. sz.

Egy drb. arckép, a Koncz György idősebb kori képe, olaj nyomat, rámában V. 2. sz.

Egy drb. arckép a Koncz György fiatal kori képe fénykép, rámában V. 3. sz.

Özv. Koncz Györgyné ifjúkori fényképe rámában V. 4. sz.

Br. Radák Istvánné sz. Gy. Rédey Klára, könyomat rámában V. 5. sz.

04. *Szabó Sámuel tanár adományai:*

Egy drb. gypszegegy Kossuth sirhalmából. II. 11. sz.

Egy pálmalevél, egy cserlevél, egy babérlevél Kossuth sirjéről. II. 12. sz.

Levelek a Kossuth fiuk koszorujából, melyet édesanyjuknak készítettek. II. 13. sz.

Repkény ág a Klapka sirjéről. II. 14. sz. (Részletes leírást lásd a „Történelmi Lapok“ 7—8. számában)

05. *Özv. Biró Ignáczné úrnő adományai:*

Biró Ignác arcképe. börtokban (amerikai) dagouret V. 6. sz.

Biró Ede arcképe börtokban (amerikai) fénykép V. 7. sz.

06. *Egy öreg honvéd adományai:*

Egy drb. 30 kros, harminczöt drb. 5 frtos Kossuth-bankó I. 45. sz.

07. *Lánczky Sándor szentkeresztbányai birtokos adományai:*

Cser levelek a Turin város koszorujából, mely a Kossuth ravatalára tétetett. II. 16. sz.

08. *Veress Endre kolozsvári tanár adományai:*

1 drb. gyász-szalagos kokárda Kossuth képével. II. 16. sz.

1 drb. ezüstözött érem Kossuth képével. II. 18. sz.

2 drb. aranyozott érem Kossuth képével. II. 19. sz.

1 drb. Kossuth kép nyomdai úton előállítva V. 8. sz.

1 drb. kép „Kossuth Lajos és az aradi vértanúk megdicsőítése“ czímmel. V. 9. sz.

09. *A székely nemzeti múzeum adományai:*

Öt drb. pecsét lenyomat, ugymint: az alcsiki térparancsnokság pecsétje. II. 20. sz.

5-ik magyar hadosztály dandár parancsnokság pecsétje. II. 21. sz.

11 számú huszár ezred, ezredesi 8-ik század pecsétje. II. 22. sz.

19-ik hadosztály parancsnokság pecsétje. II. 23. sz.

Olasz magyar legió pecsétnyomója 1848-ban. II. 24. sz.

3 drb. ezüst cserkoszorú érdemrend. II. 25. sz.

0.10. *Bojthor Endréné, Zazula Etelka adománya Felső-Bányáról.*

Kossuth Lajos kézírata, melyet a világosi fegyverletétel alkalmából írt. VI. 4. sz.

0.11. *Várady Amália adománya Kolozsvárról.*

7 drb. 10 frtos Kossuth bankó.

26 drb. 5 frtos Kossuth bankó.

26 drb. 30 kros Kossuth bankó.

13 drb. 15 kros Kossuth bankó.

4 drb. 5 frtos 1841-beli osztrák pénz. I. 26. sz.

012. *Özv. Valter Agostonné adománya.*

2 drb. ezüst húszkrajzáros és egy 1 kros rézpénz 48-ból I. 47 sz.

013. *Esztegar Kristóf adománya.*

Régi rézpénzek I. 47 sz.

014. *Dénes Józsefné adománya Kolozsvárról.*

Díszes nikkal fényképtartóban kabinet nagyságú fényképe Kossuth Lajosnak rajta virág levél, Papp Elek orsz. gyűlési képviselő pecsétjével oda fogva, a szintén oda fogott kis papírszeleten ez áll: Hogy ezen ágat a nagy halott rovatáról hoztam Turinból ezennel igazolom. Papp E.

A fényképtartó másik lapján viráglevelek vannak izlésesen elrendezve, melyek a nagy halott Kossuth Lajos rovatáról lettek szakítva II. 26 sz.

015. *Nagy Pál számtanúcsos, főhadnagy adományai Kolozsvárról.*

2 drb. 6 kros ezüst pénz, 4 drb. 4 kros, 1 drb. 3 kros egy drb. 2 kros, 3 drb. 1 kros rézpénz 1848-as időkből I. 49 sz.

1 drb. tiszti kardbojt arannyal átförve. II. 27. sz.

3 drb. országgyűlési emlék-érem (1865). II. 28 sz.

1 drb. Ferencz József emlék-érem II. 29 sz.

(Folytatjuk.)

Kik élnek még a Kiutahiába internált és Törökországból jött emigránsok közül? Az „1848—49. Történelmi Lapok” száma közlé a Kiutahiából 1851 május 8-án elindult és június 5-én Angliába érkezettek névsorát. E szerint Kiutahiából indultak a következők:

Mészáros Lázár altábornagy, Katona Miklós ezredes, Fockner József alezredes és neje, Szabó István ezredes, Bíró Edé és Halász-József („Fiti”) őrnagyok, Koszta Márton, Kapner Ferencz és Mayerhoffer János századosok, Kinizsi István huszár-kapitány; Harczi Gyula, Szabó Samu és báró Diószegi Géjza főhadnagyok, Fülöp Péter és Szathmáry Károly hadnagyok; Timári Imre, Temesmegye volt szolgabírája, Szöllőssy Ferencz, Józsi nevű legényével, továbbá Aczél Ignác és neje, Kis Károly, Grün Lajos, Kelemen Sándor, Bán János és Zábrák János (őrmesterek) szolgálk.

Ezekhez csatlakoztak a hajórázállás alkalmával azok a magyarok, a kik:

Konstantinápolyból érkeztek: Volt őrnagy: Csomortányi Lajos. Volt századosok: Nagy Imre, Zágonyi Károly, Dancs Lajos, Mészáros Imre, Nyujtó Mátyás, Pongrácz-Alajos, Bukovits Károly, Kosztolányi Agoston, Wolf József, Battha József, Csomortányi Alajos, Volt főhadnagyok: Grosszinger Károly, Matheides József. Volt hadnagyok: Balogh Dávid, Zoka Ede, Sánta József, Körmeny Lajos és kis fia. Volt őrmesterek: Baksa János és neje, Kováts Ferencz, László Ede és neje, Ajtay Ede, Jenei Ede, Szabó Ignác, Szabó Ferencz, Jakab Ferencz, Tebis György, Kováts Péter. Közvittezek: Bay Sándor, Balta József, Tusa Ede, Szoboszlav Edé, Gál János, Nagy József, Sipos János, Debreczeni Samu, Fekete Ede, Bondódy György és neje, Fehér Sándor, Fülöp József, Nemes László, Battay József, Lőrincz Mihály és neje, Tomits József, Tóki Mihály, Salamon Ferencz, Mészáros János, Loránt Antal, Bohónyi János, Torontál ivott főjegyző: Prick József.

Pótlék, a 398. számban közölve: Mihálovits Athanáz, volt baranyai főbíró, Lónyi, volt főhadnagy Temesből és Bitkai altiszt.

A második nagyobb magyar csapat június 19-én indult el Konstantinápolyból a török kormány költségén és július 6-án Southamptonba érkezve, 11 nap múlva tovább szállítottott Amerikába. Ez emigránsok névjegyzéke a következő:

Századosok: Keller Ernő, Takács Ferencz, nejevel. Főhadnagyok: Glosz Károly, nejevel, Kulcsár Bálint, orvos. Hadnagyok: Benkő Sándor. Őrmester: Borbély Dániel, nejevel. Altisztek: Daly József, Fekete Sándor, Krucsányi József, Kun Sándor, Soltész-Nagy Sándor, Stahó Károly, Súlyok István, Sporn Ferdinánd trombitás, Szenyeri János, Toth Sándor, Vargics János. Közvittezek: Becser János, Böröndy Ferencz, Deni János, Gerion Sámuel, Füleki Lajos, nejevel, Hangya József, Homola Péter, Jakab Károly, Josephus Alajos, Keglovics József, Kovács András, Márkus Péter, Molnár József, Németh Károly, Novákovics Péter, Nyilas István, Oszlányi József, Rósa János. Sütő Lőrincz, Székely János, Szuchánszky István, Vaskovits János, Vég József, Vizmáti István. Polgári állásból: Badali Ferencz, Kornis Károly, a vészbiróságnál volt közdádló, Drahos Ernő.

Az Angliába érkezett első magyar rajok fentebbi névsorából már nagyon sokan csendes em'erek s a fontosabb szerepét játszottak halálozási évét és részleteit ismeri is a szerkesztőség, de a kisebb emberek közül többen élhetnek még, s ezért kérjük t. olvasóinkat, méltassák b. figyelmükre e névsorokat és szíváskedjenek a még élő emigránsok nevét, az elhaltaknak pedig halálozási dátumát lapunk szerkesztőségével minél előbb tudatni, hogy a történelem számára megmentessenek a feledéstől. Valóban hazafias tettet cselekszik mindenkit a ki rövid értesítésével az emigráció történetét felkarol, lapunkat kutatásaiban útbaigazítja.

JÓ ARON

megveszi szerkesztőségünk a magyar emigráció történetére vonatkozó alábbi könyveket:

Szülőgyi Sándor: Tollrajzok az 1848—49-iki magyar hadakból. Egy képpel. Pest 1850.

Ugyanaz: Nagyenyedi album. Pest 1851.

Hutter J.: Von Orsova bis Kiutahia 8 r. (VIII. 208. l. & Musikbeilage). Braunschweig 1851.

Imrefi: Die ungarischen Flüchtlinge in der Türkei. Aus dem ungarischen übersetzt von Wasfi. 274. l. Leipzig 1851.

Aus Kossuth's Memoiren, aus Deutsche übertragen vom Grafen S. (8-r. 56 l.) Grimma 1850.

Horn E. Ludwig Kossuth. Leipzig 1851.

Flüchtlings Album. Ein ernstes Gedächtnisbuch zur theilnehmenden Erinnerung an die verbannten Söhne des Vaterlandes. (8-r. 274 l. mit 9 Bildern. Grimma 1851.)

Die ungarischen Freiwilligen-Corps im Jahre 1849. Mit 3 chromolith. Tafeln & Abbildungen 4-r. Wien 1860. br.

K. M. Kortbeny: Offener Brief an (nicht gegen) Herrn L. v. Kossuth, früher Gouverneur von Ungarn, derzeit in Turin. Ueber die Verbrechen einiger Ungarn in Italien. Brüssel 1864. N. 8-r. 32 l.

Ugyanaz: Die ungrische Emigration seit 1849. 2000 Skizzen biographischen, historischen, statistischen und bibliographischen Inhalts. Brüssel 1864. N. 8-r. 420 l.

Ugyanaz: Memoiren eines Revolutionären. Aufzeichnungen des Oberst Josef Makl, als Schöpfer ungr. Artillerie 1848—49, und als Emissär in Ungarn 1850—55. Niedergeschrieben zu New-York. Herausgegeben von K. M. Kortbeny 1864.

Ugyanaz: Die Ungarn im Auslande. II. füzet. Namensliste ungrischer Sommitaeten in der Fremde (1464—1864) 1000 Nummern, mit biographischem Signalement. 1864.

Libello contra il generale Türr. (Ez csak következtetett cím) Szerkeszté (állítólag) Antonio Vörös, Emerico Takács, Joseph Nagy e Giovanni Fehér. Nyomatott 1863-ban, állítólag Pesten. Válasz erre: Documenti e note relativi al libello contra il generale Türr. Milano. Tipografia Guglielmini 1863.

Az emigráció történetével foglalkozó egyik munkatársunknak van szüksége e gyűjteményéből hiányzó művekre, s így hazafias cselekedetet teljesít, a ki a fentebbi könyvek bármelyikét illő árért átengedi nekünk.

Szíves ajánlatokat kér

az „1848—49. T. L.” szerkesztősége.